

Tomasz Pawłuszko

ORCID: 0000-0002-5572-3199

tomasz.pawluszko@uni.opole.pl

Uniwersytet Opolski

Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej

ITECH – Instytut Innowacji i Technologii

Sieć Badawcza Łukasiewicz

Rynek polskiej analityki bezpieczeństwa w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej

The Polish Security Analytics during the Russian-Ukrainian War

DOI: 10.34739/doc.2025.22.10

Streszczenie: Celem artykułu jest wyjaśnienie, w jaki sposób udział w procesie sekurytyzacji doprowadził do wzrostu znaczenia ośrodków typu *think tank* w Polsce. Na potrzeby artykułu wykorzystano metodykę studium przypadku oraz przeprowadzono badania jakościowe (obserwacja uczestnicząca, analiza dyskursu medialnego). W wyniku podjętych analiz stwierdzono, że wybuch wojny rosyjsko-ukraińskiej na pełną skalę doprowadził do wzrostu zainteresowania opinii publicznej problemami bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Pozwoliło to sformułować hipotezę, iż dzięki współpracy z mediami w procesie sekurytyzacji *think tanki* zyskały wpływ na debatę publiczną w Polsce. Hipotezą uzupełniającą jest twierdzenie, że za wzmocnieniem udziału *think tanks* w procesie sekurytyzacji stał również rozwój mediów społecznościowych, które umożliwiły tworzenie nowych platform komunikacji. W rezultacie *think tanki* w takim kraju jak Polska, pomimo niedoboru funduszy i braku etatowych zespołów eksperckich, zyskały liczne nowe funkcje. Model funkcjonowania *think tanks* w Europie Środkowo-Wschodniej podlega zmianom i upodabnia się do wzorców amerykańskich, opisanych w literaturze naukowej XXI wieku, ale zachowuje własną specyfikę.

Słowa kluczowe: think tank, sekurytyzacja, bezpieczeństwo, dyskurs, wspólnota epistemiczna, wojna rosyjsko-ukraińska

Abstract: The aim of the article is to explain how participation in the securitization process led to the growth of the importance of *think tank*-type expert centers in Poland. For the purposes of the article, the case study methodology was used and qualitative research (participant observation, analysis of media discourse) was carried out. As a result of the conducted research, it was found that the outbreak of the full-scale Russian-Ukrainian war led to an increase in public interest in the problems of national and international security. This allowed us to formulate a hypothesis that thanks to the cooperation with the media in the securitization process, *think tank* organizations had gained influence on the public debate in Poland. A complementary hypothesis is the claim that the strengthening of the participation of *think tanks* in the securitization process was also due to the development of social media, which enabled the

creation of new communication platforms. As a result, *think tanks* in a country like Poland, despite the lack of funds and the lack of full-time expert teams, gained numerous new functions. The model of functioning of *think tanks* in Central and Eastern Europe is subject to changes and is becoming similar to American models described in the scientific literature of the 21st century, but it retains its own specificity.

Keywords: think tank, securitization, security, discourse, epistemic community, Russian-Ukrainian war

Wprowadzenie

Celem artykułu jest powiązanie trzech kwestii. Autor zamierza pokazać, (1) w jaki sposób organizacje eksperckie typu *think tank* współtworzą dyskurs bezpieczeństwa (2) na przykładzie działalności polskich *think tanków* (3) w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej. Propozycje Szkoły Kopenhaskiej mogą posłużyć jako adekwatna perspektywa teoretyczna dla wyjaśnienia tego zjawiska. Koncepcje, takie jak sekurytyzacja, trafnie podkreślają społeczny wymiar procesu wytwarzania wiedzy. Wskazują także na rosnące znaczenie elit i ekspertów w tym procesie. W tym studium *think tanki* są definiowane jako wyspecjalizowane organizacje społeczne o charakterze wspólnoty epistemicznej¹. Autorzy piszący o *think tankach* zauważają, że są to kluby profesjonalistów, które skupiają ekspertów o wysokich kompetencjach w obszarze polityk publicznych. Biorą oni udział w debacie na temat ważnych spraw politycznych². *Think tanki* promują swoją aktywność głównie w postaci tekstów i wydarzeń, adresowanych do opinii publicznej i polityków. Tworzenie przekazów dotyczących bezpieczeństwa koresponduje z teorią aktu mowy, rozwiniętą w latach 90. XX wieku przez Ole Wæver³. Wæver uważał, że bezpieczeństwo jest istotną wartością w debacie publicznej. Zauważył jednak również, że w każdym kraju istnieje inna agenda problemów bezpieczeństwa, ponieważ inne problemy są komunikowane w debacie. Agenda powstaje w procesie sekurytyzacji. Jak zauważył Barry Buzan: „security issues are made security issues by acts of securitization”⁴. *Think tanki* pasują do tej teorii jako tzw. *securitizing actor*, czyli ktoś, kto

¹ P. Haas, *Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination*, “International Organization” 1992, vol. 46, no. 1, s. 1-35.

² A. Rich, *Think tanks. Public Policy, and the Politics of Expertise*, Cambridge 2004; D. Abelson, *Do Think tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes*, Montreal 2002.

³ O. Wæver, *Securitization and Desecuritization*, [w:] *On Security*, red. R.D. Lipschutz, New York 1995, s. 46-87.

⁴ B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security. A New Framework for Analysis*, London 1998.

wykonuje akty mowy (*speech acts*) wskazujące na zagrożenia bezpieczeństwa.

Niniejszy tekst to studium przypadku o charakterze preliminarnym⁵. Zadaniem autora jest dokonanie przeglądu pola badawczego, przedstawienie wstępnych wniosków i sformułowanie pytań do dalszej pracy. Aby zbadać, jakie role pełnią *think tanki* we współczesnej debacie publicznej, wykorzystano kilka sposobów pracy badawczej. Dominują badania jakościowe, czyli dogłębna analiza wytworów *think tanków* („akty mowy”, tj. teksty, raporty, wystąpienia), badanie wykorzystanych w nich ram teoretycznych (analiza teoretyczna drugiego stopnia) i wieloletnia obserwacja uczestnicząca (współpraca autora z takimi organizacjami jak Instytut Sobieskiego, Instytut Nowej Europy; prowadzenie kursów analitycznych etc.).

Czym są *think tanki*?

Organizacje, takie jak *think tanki*, są badane naukowo od kilku dekad, ale kluczowym autorem, który wpłynął na współczesną debatę był James McGann. To właśnie on współtworzył powołany w 1989 roku The *Think tanks and Civil Societies Program* of the Lauder Institute at the University of Pennsylvania. Oprócz licznych monografii McGann opracował w 2006 roku pierwszy globalny ranking *think tanków*. Wydana w 2020 roku edycja rankingu za rok poprzedni miała niemal 400 000 pobrań w ciągu roku. Ostatni ranking za rok 2020 ukazał się w lutym 2021 roku, tuż przed śmiercią J. McGanna⁶. Skala i ciągłość badań prowadzonych przez zespół McGanna miały prawdopodobnie największy zasięg na świecie, stąd argument, że jego prace były najbardziej wpływowe w pierwszych dekadach tego wieku, pozostaje dobrze uzasadniony. Czym są *think tanki*? Poniżej definicja J. McGanna.

Think tanki to organizacje zajmujące się analizą polityki publicznej, które generują zorientowane na politykę badania, analizy i porady dotyczące kwestii krajowych i międzynarodowych, umożliwiając tym samym decydentom i społeczeństwu podejmowanie świadomych decyzji dotyczących polityki publicznej.

⁵ Cf. *Research Methods in Critical Security Studies. An Introduction*, red. M.B. Salter, C. Mutlu, London–New York 2013.

⁶ J. McGann, *2020 Global Go To Think tank Index Report*, https://repository.upenn.edu/think_tanks/18 (data dostępu: 10.03.2025).

Think tanki mogą być instytucjami stowarzyszonymi lub niezależnymi, które są ustrukturyzowane jako stałe organy, a nie komisje ad hoc. Instytucje te często działają jako pomost między społecznością akademicką a decydentami oraz między państwami a społeczeństwem obywatelskim, służąc w interesie publicznym jako niezależny głos, który tłumaczy badania podstawowe i stosowane na język zrozumiały, wiarygodny i dostępny dla decydentów i społeczeństwa⁷.

Powyższe ujęcie problemu pojawiło się też we wcześniejszej pracy McGanna z 2007 roku⁸. McGann uważał, że eksplozja popularności *think tanków* wynikała z kultury politycznej z USA, której elementami są demokracja, pragmatyzm, wolność słowa i zrzeszania się, kultura filantropii i duża liczba szkół wyższych⁹. *Think tanki* to zespoły eksperckie, które wpływają na proces tworzenia agendy spraw publicznych (*agenda-setting*)¹⁰. Większość z *think tanków* nie produkuje książek, ale wydaje raporty i krótsze analizy. Podobną opinię na temat ról *think tanków* utrzymywał m.in. Krzysztof Liedel, który uważał, że analitycy pełnią inne role niż akademicy i przygotowują zupełnie inne rodzaje materiałów eksperckich. Analizy nie są skierowane do akademików. Mają raczej stanowić podstawę dla procesów podejmowania decyzji politycznych. Są krótsze, skondensowane i zawierają użyteczne podsumowania¹¹.

Popularyzacja takich organizacji w państwach na całym świecie sprawiła, że wzrosła rola wiedzy w procesie tworzenia polityki. Thomas Medvetz uważa, że sektor *think tanków* to tak naprawdę sieć organizacji działających na styku uczelni, polityki, biznesu i mediów¹². W ten sposób powstaje mozaika różnych punktów widzenia, typowa dla państw demokratycznych. Rynek *think tanków* w Polsce był już przedmiotem studiów¹³. Polscy badacze zauważają, że w Eu-

⁷ J.G. McGann, *The Fifth Estate: Think tanks, Public Policy, and Governance*, Washington 2016, s. 10.

⁸ J.G. McGann, *Think tanks and Policy Advice in the US*, New York 2007.

⁹ J.G. McGann, E.C. Johnson, *Comparative Think tanks. Politics and Public Policy*, Northampton 2005; D. Abelson, *Do Think tanks...*

¹⁰ Cf. E. Nowak, *Ustanawianie agendy politycznej (policy agenda setting) jako nurt badań politologicznych*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2014, vol. 43, s. 77-94.

¹¹ K. Liedel, P. Piasecka, T. Aleksandrowicz, *Analiza informacji. Teoria i praktyka*, Warszawa 2012, s. 73.

¹² T. Medvetz, *Think tanks in America*, Chicago-London 2012.

¹³ *Doradztwo w polityce zagranicznej RFN – Inspiracje dla Polski*, red. K. Pełczyńska-Nałęcz, Warszawa 2008; W. Ziętara, *Istota think tanks*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio: K” 2009, vol. XVI, nr 1, s. 177-200; M. Sus, *Doradztwo*

ropie Środkowo-Wschodniej istnieją inne podstawy dla funkcjonowania takich organizacji niż w USA. W ciągu ostatnich 30 lat transformacja polityczna w Polsce i proces akcesji do NATO i UE doprowadziły do zwiększonego zapotrzebowania na ekspertów politycznych¹⁴. Poza kilkoma *think tankami* publicznymi w Polsce dominują organizacje pozarządowe. Badają one różne polityki sektorowe. W ostatnich latach rośnie wśród *think tanków* zainteresowanie obronnością. Ich profile aktywności są jednak zbliżone do wzorca zarysowanego przez J. McGanna.

Aktywności *think tanków*

Analiza wstępna rynku publikacji wskazuje, że podstawowymi produktami aktywności *think tanków* są (1) „akty mowy” / teksty (książki, raporty, policy papers, policy briefs, biuletyny, analizy, komentarze, wypowiedzi medialne) oraz (2) wydarzenia (duże wydarzenia: kongresy; średnie wydarzenia: konferencje, panele; małe wydarzenia: seminaria, wykłady, podcasty i inne audycje). Produkty te pozwalają na interakcje z mediami, które transportują treści do szerszej opinii publicznej i w ten sposób mogą wpływać na decydentów. W ten sposób *think tanki* mogą brać udział w procesie sekurytyzacji.

Kilkanaście lat temu polskie *think tanki* zaczęły profesjonalizować swoją działalność w sferze publicznej¹⁵. Od czasu tamtego badania pojawiło się dużo nowych organizacji, wzrosła liczba źródeł funduszy, popularne stały się eksperckie media społecznościowe. Polskie partie polityczne niechętnie korzystają z ekspertyz podmiotów pozarządowych, a większość organizacji ma trudności z pozyskiwaniem funduszy. Dlatego w sektorze *think tanków* jest wciąż niewielu ekspertów etatowo związanych z branżą. Autorzy analiz i uczestnicy wydarzeń pochodzą głównie z uczelni i mediów, a *think tanki* stanowią dla nich platformę komunikacyjną, jakiej nie zapewnia akademia ani lokalne media.

w polityce zagranicznej Polski i Niemiec. Inspiracje dla Polski na przykładzie wybranych ośrodków eksperckich, Wrocław 2011; P. Zbieranek, *Polski model organizacji typu think tank*, Warszawa 2011; W. Ziętara, *Think tanki w Europie środkowej i wschodniej*, Lublin 2021; T. Bąkowski, J. Szlachetko, *Zagadnienie think tanków w ujęciu interdyscyplinarnym*, Gdańsk 2012; A. Hess, *Polskie think tanki jako społeczni aktorzy dyskursu politycznego*, „Atheneum. Polskie Studia Politologiczne” 2013, nr 37, s. 37-56.

¹⁴ W. Ziętara, *Think tanks: na przykładzie USA i Polski*, Lublin 2010.

¹⁵ M. Noordegraaf, *The making of professional public leaders*, [w:] *Leadership in the public sector. Promises and Pitfalls*, red. Ch. Teelken, E. Ferlie, M. Dent, London and New York 2012, s. 214-222.

Osobny obieg wiedzy tworzą publiczne organizacje eksperckie pracujące dla rządu, takie jak Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Ośrodek Studiów Wschodnich, Instytut Europy Środkowej, Polski Instytut Ekonomiczny czy Instytut Zachodni. Organizacje te dysponują etatowymi zespołami analityków, którzy przygotowują raporty, analizy i briefingi na potrzeby polskich resortów właściwych do spraw bezpieczeństwa. Finansowanie tych jednostek z budżetu państwa sprawia, że mogą one dbać o długoletni rozwój kadr i kompetencji. Swoje oddziały analityczne mają również służby specjalne, agencje rządowe, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Narodowy Bank Polski oraz duże spółki Skarbu Państwa, zwłaszcza w sektorze obronnym, ekonomicznym oraz energetycznym.

Koncepcje Szkoły Kopenhaskiej wskazują, że w procesie sekurytyzacji kluczowa jest rola „sygnalistów”, którzy wprowadzają zagadnienia bezpieczeństwa do obiegu medialnego i wymuszają reakcje polityków i innych elit opinii. Eksperci stanowią podstawową grupę sygnalistów, ponieważ posiadają ugruntowaną pozycję profesjonalną. Jak zauważył Ido Oren, akademicy i eksperci mają status „szanowanych rzemieślników”, ale ich celem nie są finansowe korzyści, lecz raczej dążenie do dobrej reputacji poprzez wkład w zbiorowe cele intelektualne¹⁶.

Współczesne polskie *think tanki* w debacie nad bezpieczeństwem

Współczesna polska debata nad bezpieczeństwem militarnym jest jedną z najbardziej intensywnych w NATO¹⁷. Dyskurs nad zbrojeniami i wizjami rozwoju polskiej armii stał się w okresie 2021-2024 zagadnieniem publicznym. Co więcej, rozwój alternatywnego rynku medialnego w Internecie doprowadził do tego, że zmiany w obronności śledzą miliony widzów. Przez pierwszy rok po inwazji wojsk rosyjskich na Ukrainę doszło do wzrostu znaczenia ekspertów *think tanków* w debacie publicznej w Polsce. Warto zauważyć, że debata miała kilka faz, które zostały odzwierciedlone w tabeli poniżej.

¹⁶ I. Oren, *A Sociological Analysis of the Decline of American IR Theory*, „International Studies Review” 2016, vol. 18, no 4, s. 571-596.

¹⁷ P. Wilczyński, *Problematyka bezpieczeństwa we współczesnym dyskursie eksperckim w Polsce*, „Przegląd Geopolityczny” 2017, nr 21, s. 48-66.

Tabela 1. Reakcja polskich mediów i ekspertów na eskalację wojny rosyjsko-ukraińskiej

Pierwsza faza wojny	Druga faza wojny	Trzecia faza wojny	Czwarta faza wojny
Luty–kwiecień 2022 (od początku inwazji do wycofania wojsk rosyjskich spod Kijowa i do zatorynienia krążownika Moskwa).	Kwiecień–lipiec 2022 (od wycofania się Rosjan spod Kijowa do zajęcia przez nich Lisiczańska i Siewierodonecka).	Sierpień–listopad 2022 (od kontrofensywy ukraińskiej pod Cherso-niem do odzyskania Chersonia).	Rok 2023–2024 Stabilizacja frontu, walki o Bachmut, Awdijiwkę i nieudane próby ofensywy z obu stron. Rośnie wsparcie Zachodu dla Ukrainy.
Debata w Polsce: Szybka reakcja polskich mediów. Audycje o wojnie przez całą dobę. Współpracę z mediami zaczyna kilkadziesiąt ekspertów z obszaru wojskowości i polityki. Wielu z nich pochodzi z <i>think tanków</i> . Powstają początki wspólnoty epistemicznej: zaczęto tworzyć reguły opisu i wyjaśniania zdarzeń.	Debata w Polsce: W polskiej debacie publicznej doszło do ustanowienia stałych list komentatorów wojny. Ustalono ogólne ramy interpretowania wojny. Zaczęły pojawiać się pierwsze kompleksowe raporty <i>think tanków</i> dostępne dla opinii publicznej, prace naukowe i reportaże z Ukrainy.	Debata w Polsce: W polskiej debacie eksperckiej rozwija się rozbudowany dyskurs na temat zbrojeń, ochrony ludności, zmian w NATO czy odbudowy Ukrainy. Debata przenosi się częściowo do social mediów, gdzie popularnych jest wiele kanałów specjalistycznych.	Debata w Polsce: W 2023 r. w Polsce zaobserwowano zanik szerszej debaty nad wojną. Temat stał się sprawą fachową, rozważaną przez ekspertów w mediach branżowych. Zmalała liczba komentarzy w mediach głównego nurtu. Powstają liczne teksty i wydarzenia, analizujące wojnę i scenariusze jej przebiegu.

Źródło: T. Pawłuszko, *The conflict between Russia and Ukraine: The causes of the war, security studies and the formation of an epistemic community in Poland*, "Security: Theory and Practice" 2023, no. 3, s. 11-28.

Rynek znanych organizacji eksperckich liczy w Polsce kilkadziesiąt organizacji. Na podstawie rankingów i obserwacji można potwierdzić, że istnieje kilka typów *think tanków*. Są to: (1) *think tanki* publiczne, wspierające procesy decyzyjne w państwie, (2) firmy konsultingowe oferujące doradztwo i ekspertyzy, (3) organizacje pozarządowe. Natomiast stosunkowo mało widoczne są w Polsce (4) *think tanki*, związane z partiami politycznymi (partie wolą zlecać ekspertyzy konkretnym osobom i firmom) i (5) *think tanki* akademickie. W rezultacie akademicy, którzy chcą wziąć udział w debacie publicznej, poszukują innych afiliacji. Struktura branży *think tanków* jest więc w Polsce inna niż w USA. Tabela poniżej pokazuje autorską klasyfikację organizacji eksperckich, według ich zainteresowań sprawami polityki bezpieczeństwa. Wiele organizacji zaistniało w szerokiej debacie publicznej właśnie dzięki podjęciu problemów polityki i bezpieczeństwa.

Tabela 2. *Think tanki* w debacie nad polityką bezpieczeństwa w Polsce

Główne <i>think tanki</i> w Polsce		
liberalne i lewicowe	publiczne	centrowe i konserwatywne
<p>Centrum Stosunków Międzynarodowych – jeden z najstarszych polskich <i>think tanków</i> publikujących o polityce bezpieczeństwa</p> <p>Fundacja Pułaskiego – jedna z pierwszych dużych liberalnych organizacji eksperckich, organizator m.in. Warsaw Security Forum</p> <p>Fundacja Batorego – <i>think tank</i> analizuje polityki publiczne w Europie Wschodniej</p> <p>Instytut Studiów Strategicznych – środowisko byłego ministra obrony, Bogdana Klicha, mieści się w Krakowie</p> <p>Instytut Kościuszki – <i>think tank</i> zajmujący się w ostatnich latach problematyką cyberbezpieczeństwa, z siedzibą w Krakowie</p> <p>Stowarzyszenie Studiów Strategicznych – środowisko naukowe, skupione wokół prof. Romana Kuźniara i specjalistów studiów strategicznych, głównie z Uniwersytetu Warszawskiego</p>	<p>Polski Instytut Spraw Międzynarodowych – główny <i>think tank</i> przy ministerstwie spraw zagranicznych</p> <p>Ośrodek Studiów Wschodnich – czołowy <i>think tank</i> w regionie, piszący od ponad trzech dekad o problemach regionu Europy Środkowej i Wschodniej oraz Azji</p> <p>Polski Instytut Ekonomiczny – zreformowany przedwojenny instytut zajmujący się badaniami ekonomicznymi, przez ostatnie lata wspierał m.in. kancelarię premiera</p> <p>Instytut Zachodni – mieści się w Poznaniu, analizuje politykę RFN i relacje transatlantyckie.</p> <p>Instytut Europy Środkowej – mieści się w Lublinie, zajmuje się problematyką regionu Trójmorza.</p> <p>Centrum Doktryn i Szkolenia SZ RP – wojskowy <i>think tank</i>, opracowujący doktryny, plany, strategie i ekspertyzy dla Ministerstwa Obrony Narodowej (są plany przekształcenia CDiS w tzw. Dowództwo Transformacji)</p> <p>Centrum Badań nad Bezpieczeństwem im. dr. Michała Sokolnickiego – <i>think tank</i> powołany z inicjatywy MON w Akademii Sztuki Wojennej, zajmuje się rozwojem kultury strategicznej RP</p>	<p>Strategy & Future – firma o profilu <i>geopolitical intelligence</i>, wzorowana na amerykańskich Stratfor i Geopolitical Futures</p> <p>Instytut Sobieskiego – <i>think tank</i> będący od 20 lat zapleczem centroprawicy</p> <p>Klub Jagielloński – <i>think tank</i> młodych środowisk konserwatywnych, oprócz portalu posiada własne Centrum Analiz Klubu Jagiellońskiego</p> <p>Nowa Konfederacja – „thinkzine” – połączenie magazynu i <i>think tanku</i>, związane z ruchami prawnymi; posiada własne wydawnictwo</p> <p>Warsaw Institute – konserwatywny <i>think tank</i> i czasopismo</p> <p>Instytut Nowej Europy – centrowy ośrodek badań polityki międzynarodowej badaczy młodego pokolenia</p> <p>Ośrodek Myśli Politycznej – długoletni ośrodek badań nad polityką oraz myślą konserwatywną, z siedzibą w Krakowie</p>

Media i wydawnictwa specjalistyczne w obszarze bezpieczeństwa i obronności		
portale internetowe	wydawnictwa ekspertskie	wybrane czasopisma akademickie
<p>„Defence24.pl” – największy portal na temat obronności, organizuje coroczny kongres „Defence24Day”</p> <p>„DziennikZbrojny.pl” – czasopismo internetowe podejmujące tematykę zbrojeń i wydarzeń militarnych</p> <p>„Radar.rp.pl” – portal dotyczący bezpieczeństwa afiliowany przy dużym dzienniku „Rzeczpospolita”</p> <p>„Portal-mundurowy.pl” – portal środowisk wojskowych i policyjnych</p> <p>„Konflikty.pl” – portal publikuje na temat konfliktów na świecie</p> <p>„WojskoNews.pl” – portal śledzi zmiany militarne na świecie</p> <p>„PortalObronny.se.pl” – portal poświęcony obronności, afiliowany przy dzienniku „Super Express”</p> <p>„Polityka Insight” – firma analityczna, dostarcza informacje do urzędów i ambasad w Warszawie; spin-off tygodnika „Polityka”.</p>	<p>„Polska Zbrojna” – główny miesięcznik polskiej armii</p> <p>„Przegląd Sił Zbrojnych” – specjalistyczny magazyn wojskowy, o szerszym i bardziej akademickim profilu niż Polska Zbrojna</p> <p>„Nowa Technika Wojskowa” – miesięcznik specjalizujący się w tematyce technologii militarnych</p> <p>„Raport: Wojsko-Technika-Obronność” – miesięcznik poświęcony bronioznawstwu i rynkowi zbrojeń</p> <p>„ZBIAM – Zespół Badań i Analiz Militarnych” – internetowe wydawnictwo publikujące na tematy militarne (różne rodzaje wojsk).</p>	<p>„Security and Defence Quarterly”</p> <p>„Studia Bezpieczeństwa Narodowego”</p> <p>„Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”</p> <p>„Przegląd Nauk o Obronności”</p> <p>„Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”</p> <p>„Rocznik Strategiczny”</p> <p>„Internal Security”</p> <p>„Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”</p> <p>„Sprawy Międzynarodowe”</p> <p>„Przegląd Strategiczny”</p> <p>„Scientific Journal of the Military University of Land Forces”</p> <p>„Kwartalnik Bellona”.</p>

Źródło: uzupełnione opracowanie, zaprezentowane oryginalnie po francusku:

T. Pawłuszko, *Le discours sur la sécurité en Pologne*, „Conflits: Revue de Géopolitique”, no. 51, Mai 2024, <https://www.revueconflits.com/le-discours-sur-la-securite-en-pologne> (data dostępu: 20.03.2025).

W ciągu ostatnich lat polskie *think tanki* publiczne oprócz tekstów i wydarzeń zaczęły publikować materiały audiowizualne dla szerszej opinii publicznej. Praktycznie każda wspomniana organizacja wytwarza własne produkty medialne, co dekadę temu było rzadkością. Wojna w Ukrainie doprowadziła do ogromnej popularności portali internetowych, dedykowanych sprawom obronności, co widać w tabeli powyżej. Dziesięć lat temu większość z tych organizacji nie istniała. Stanowi to dużą zmianę ilościową i jakościową w branży polskich *think tanków*.

Pogłębiona analiza treści wskazuje na publikację łącznie kilku tysięcy materiałów poświęconych przebiegowi i skutkom pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej. Najwięcej krótkich materiałów zamieszczają portale internetowe. Ważną rolę pełnią magazyny wojskowe, które publikują szczegóły na temat sprzętu i jego zastosowania na polu walki. Wspomniane już *think tanki* publiczne, takie jak PISM, informują o głównych procesach dyplomatycznych wokół wojny. Pozostałe organizacje wytwarzają dziesiątki bieżących komentarzy politycznych w internecie oraz raportów, stanowiących materiały analityczne dla decydentów i mediów.

Zwiększenie rozmiarów rynku analitycznego w debacie publicznej jest dostrzegalne dzięki większej ilości organizacji oraz ekspozycji ich produktów (tekstów i wydarzeń) w mediach tradycyjnych i internetowych. Należy jednak nadmienić, że zdecydowana większość organizacji analitycznych nie posiada własnych metodyk pracy analitycznej¹⁸. Poza organizacjami, takimi jak Polityka Insight czy *think tanki* rządowe, organizacje eksperckie w większości nie wykształciły, ani nie opublikowały własnych „podręczników analityka”, ani też w sposób widoczny nie stosują ustrukturyzowanych technik analitycznych (*Structured Analytical Techniques*, SAT)¹⁹. Większość publikowanych materiałów analitycznych funkcjonuje jako komentarz publicystyczny, uwzględniający różne aspekty omawianych zjawisk bieżących. Podstawowym wzorem rozumowania,

¹⁸ W. Zajączkowski, *Zrozumieć innych. Metoda analityczna w polityce zagranicznej*, Warszawa 2011.

¹⁹ *A Tradecraft Primer: Structured Analytic Techniques for Improving Intelligence Analysis*, Prepared by the US Government, March 2009, [chrome-extension://efaidn-bmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.cia.gov/resources/csi/static/Tradecraft-Primer-apr09.pdf](https://efaidn-bmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.cia.gov/resources/csi/static/Tradecraft-Primer-apr09.pdf) (data dostępu: 11.03.2025). W Polsce pisali o tym m.in.: B. Sajduk, *Teoretyczne przesłanki wykorzystania ustrukturyzowanych technik analizy informacji w procesie analizy politycznej*, „Politeja” 2022, nr 2, s. 119-142; T. Aleksandrowicz, *Forecasting Threats to State Security in Theory and in Practice. Toolbox for the Analyst*, „Internal Security” 2023, Vol. 15, No. 1, s. 7-21.

przyjętym w doraźnej analityce pozostaje prosta formuła analizy zysków i strat (*cost-benefit analysis*), której celem jest (1) sformułowanie opinii eksperckiej na temat tego, kto zyskuje lub traci w danej sytuacji politycznej oraz (2) podanie podstawowych uzasadnień dla przewidywanego przebiegu zdarzeń w przyszłości. Analizy bieżące w zdecydowanej większości są zorientowane na problem (*problem-oriented*), aniżeli na tworzenie nowych wyjaśnień czy teorii (*theory-driven*), toteż w niewielkim stopniu powołują się na badania zastane. Podsumowując powyższy wątek, organizacje pracujące społecznie dla opinii publicznej, a nie wprost dla rządów, w mniejszym stopniu kierują się zasadami metodycznej pracy analitycznej, a większym dążeniami do zyskania popularności²⁰.

Nowe role *think tanków* w dyskursie bezpieczeństwa

Przez lata polski sektor *think tanks* analizowany był w perspektywie społeczeństwa obywatelskiego²¹. Niektóre prace akcentowały wybrane praktyki eksperckie, takie jak doradztwo²² czy współpraca z ministerstwem spraw zagranicznych²³. Powyższa analiza sugeruje, że rozwój *think tanków* w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej doprowadził do opracowania licznych nowych ról dla tych organizacji. Wedle O. Wævera sekurytyzacja polega na tym, że aktor sekurytyzujący wskazuje zagrożenia dla określonych wartości lub ludzi i skłania decydentów do podejmowania działań politycznych w celu zapewnienia bezpieczeństwa²⁴. Pomimo licznych słabości polskich *think tanks*, o których wspomniano wcześniej, udział *think tanków* jako *securitizing actors* okazał się przełomowy dla tych organizacji, ponieważ wzmocnił ich sieci współpracy oraz podkreślił ich reputację.

²⁰ O doświadczeniach i metodach pracy analityka pisze m.in. amb. R. Stemplowski, *Światosystem w analityce politycznej. Z odniesieniami do teorii politycznej i filozofii oraz sztucznej inteligencji*, t. 1 i 2, Warszawa 2024.

²¹ A. Nitszke, M. Ślufińska, *Wpływ ośrodków eksperckich na kształtowanie polityki bezpieczeństwa w Polsce*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 2, s. 59-73.

²² M. Sus, *Doradztwo w polityce zagranicznej Polski i Niemiec. Inspiracje dla Polski na przykładzie wybranych ośrodków eksperckich*, Wrocław 2011.

²³ R. Stemplowski, *Wprowadzenie do analizy polskiej polityki zagranicznej*, Warszawa 2021, s. 78-79 i 351-355.

²⁴ O. Wæver, *Politics, security, theory*, „Security Dialogue” 2011, no 4-5, s. 465-480.

Tabela 3. Nowe role polskich *think tanks* w dyskursie bezpieczeństwa

<p>Edukacja polityczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pogłębiony opis wydarzeń międzynarodowych; – wyjaśnianie złożonych procesów międzynarodowych; – prognozowanie przebiegu procesów międzynarodowych; – współpraca ekspertów z uczelniami wyższymi; <p>Diagnostyka i analityka bezpieczeństwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – definiowanie wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa; – ewaluacja rozwiązań politycznych i prawnych w sferze bezpieczeństwa; – opis i wyjaśnianie regulacji i uprawnień instytucji bezpieczeństwa; – opis i wyjaśnianie sposobów zastosowania sprzętu wojskowego; <p>Współpraca z mediami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wspieranie dziennikarzy w przygotowaniu materiałów audiowizualnych; – komentowanie wypowiedzi i działań decydentów cywilnych i wojskowych; – komentowanie dokumentów, analiz i raportów istotnych dla opinii publicznej; <p>Promocja wiedzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie i prezentowanie analiz i raportów istotnych dla opinii publicznej; – bezpośrednia komunikacja ekspertów i interakcje z laikami poprzez social media; – organizacja wydarzeń promujących publikacje i debaty ekspertów; – networking; <p>Szkolenia i kursy profesjonalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – szkolenie ekspertów w obszarze polityk publicznych; – promowanie nowych ekspertów w różnych obszarach polityk publicznych; – współtworzenie programów studiów podyplomowych; <p>Wsparcie administracji publicznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – realizacja zadań zleconych z obszaru dyplomacji publicznej; – tworzenie opracowań analitycznych na zlecenie administracji publicznej; – współtworzenie opracowań analitycznych we współpracy z biznesem; – prowadzenie szkoleń z obszaru polityk publicznych; <p>Prowadzenie wydawnictw tradycyjnych i cyfrowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tradycyjna działalność wydawnicza (książki, czasopisma, raporty, rankingi); – nowa działalność wydawnicza (płatny dostęp do audycji, podcastów, filmów, szkoleń).
--

Źródło: opracowanie własne

Z drugiej strony należy wskazać, że polskim organizacjom typu *think tank* nie udało się trwale wpłynąć na polityki publiczne. Brakuje bowiem informacji o zapotrzebowaniu politycznym na pro-

dukty (teksty i wydarzenia eksperckie), które powstawałyby bezpośrednio dla instytucji państwa czy partii politycznych. Na stronach internetowych organizacji pozarządowych nie ma informacji na temat przygotowywania wydarzeń lub ekspertyz zleconych przez polskie resorty siłowe. Polski rząd polega raczej na programach grantowych, które prowadził m.in. Narodowy Instytut Wolności. Natomiast Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP co roku organizuje konkurs pt. „Dyplomacja publiczna”, w ramach którego organizacje pozarządowe mogą pozyskiwać niewielkie środki na raporty w obszarze zainteresowania resortu.

Medialne doniesienia potwierdzają, że minister spraw zagranicznych RP oraz inni politycy spotykają się z organizacjami eksperckimi podczas regularnych konsultacji. Trudno jednak potwierdzić, że okazjonalne konsultacje mają realny i mierzalny wpływ na politykę, dokumenty czy strategie państwowe. Polskie ministerstwa systematycznie korzystają z usług *think tanków* publicznych, które są wpięte w rządowy obieg informacji, podobnie jak materiały klauzulowane, dostarczane przez cywilnych dyplomatów, agencje wywiadowcze i ataszaty wojskowe. Pozostałe organizacje pozarządowe pozostają poza tym obiegiem, co prawdopodobnie sprawia, że chętniej korzystają z dostępnej ekspozycji medialnej, która bywa ograniczona w przypadku ekspertów afiliowanych przy instytucjach publicznych.

Współczesne *think tanki* wykraczają obecnie poza sam proces sekurytyzacji i oprócz bycia sygnalistami wchodzą w branżę, takie jak doradztwo, foresight czy edukacja²⁵. J. McGann wskazywał, że *think tanki* działają jako „mosty” między decydentami i uczelniami²⁶. Twierdzenie to w polskich warunkach nie okazuje się przekonujące. Polscy politycy często podejmują tematy wprowadzone do debaty publicznej przez ekspertów, ale w niewielkim stopniu powołują się na analizy, gdyż prawdopodobnie punktem odniesienia jest dla nich przekaz ich własnego stronnictwa politycznego (*political bias*).

To dzięki dostępności mediów nowego typu przedstawiciele *think tanks* mogli dotrzeć bezpośrednio do opinii publicznej, omijając zamknięte dotąd na współpracę wspólnoty polityczne i uniwersyteckie. Możliwość komunikowania i popularyzowania treści poprzez

²⁵ Cf. P. Herman, P. Łabuz, T. Safjański, *Wywiad i analityka w biznesie. Prawne i praktyczne aspekty biznesowej analizy wywiadowczej*, Warszawa 2023; W. Zajączkowski, *Rozumieć politykę międzynarodową. Metody analizy źródeł otwartych*, Warszawa 2025.

²⁶ J.G. McGann, *The fifth...*, s. 10.

social media sprawiły, że komentarze i materiały analityczne poświęcone wojnie zyskały popularność wśród setek tysięcy widzów. Przykłady sukcesów na platformie YouTube, to np. kanały „Strategy & Future” (262 tys. subskrybentów, 1205 filmów, 61 mln wyświetleń), Ośrodek Studiów Wschodnich (242 tys. subskrybentów, 468 filmów, 54,5 mln wyświetleń) czy magazyn „Układ Sił” (46,6 tys. subskrybentów, 1080 filmów, 8,1 mln wyświetleń)²⁷. Dostępność nowych platform oraz mierzalność interakcji w internecie doprowadziły do tego, że wiele organizacji zaczęło tworzyć własne kanały internetowe i zarządzać wiedzą ekspercką w sposób produktowy. Pojawiły się podcasty, płatne audycje, grupy dyskusyjne i zamknięte fora. *Think tanki* nauczyły się od mediów masowych, jak budować profesjonalne przekazy audiowizualne i je promować. Proces sekurytyzacji wzmocnił możliwości komunikowania zagrożeń bezpieczeństwa, ale nie przełożył się równocześnie na instytucjonalizację współpracy polityczno-eksperskiej. Nie wszystkie możliwości rozwoju, zarysowane przez J. McGanna, zostały w Polsce wykorzystane.

Zakończenie i dalsze badania

W tym opracowaniu zaproponowano powiązanie kwestii (1) badań nad *think tankami*, (2) procesem sekurytyzacji oraz (3) dyskursem bezpieczeństwa. Przyjęto hipotezę, że to właśnie proces sekurytyzacji sprawił, że polskie *think tanki* zaczęły wypełniać role, opisywane przez lata w literaturze zachodniej. Kluczem do tego procesu stał się wybuch wojny rosyjsko-ukraińskiej, która w krótkim czasie wymagała od mediów dostarczania dużej ilości treści profesjonalnych w obszarze polityki i bezpieczeństwa.

Ważnym wnioskiem z przeprowadzonych studiów jest stwierdzenie, że udział w procesie sekurytyzacji nie doprowadził jednak do zbudowania odpowiednich sieci połączeń między decydentami a ekspertami. Wynika to prawdopodobnie z braku wzajemnego zaufania i kultury współpracy, typowego dla państw Europy Środkowo-Wschodniej²⁸. Dlatego głównym obszarem aktywności ekspertów stały się media. Wyjątkiem pozostają publiczne organizacje eksperckie, które wspierają instytucje rządowe w bieżących procesach decyzyjnych.

²⁷ Dane na koniec lipca 2025.

²⁸ Szerzej o kulturze kształtującej polityki publiczne: A. Zybala, *Polski umysł na rozdrożu. Wokół kultury umysłowej w Polsce. W poszukiwaniu źródeł niepowodzeń części naszych działań publicznych*, Warszawa 2016.

Kolejnym etapem pracy badawczej powinny stać się pogłębione badania jakościowe wśród liderów branży *think tanków*. Ponadto, przedmiotem badań warto uczynić eksperckie publikacje i ich metodykę. Temat ten jest istotny naukowo, ponieważ rozwój sektora eksperckiego i jego powiązań może doprowadzić do zmian w polskich badaniach nad bezpieczeństwem. Analityka staje się ważnym elementem kształcenia studentów nauk społecznych i dziennikarstwa.

Bibliografia / References

- A Tradecraft Primer: Structured Analytic Techniques for Improving Intelligence Analysis*, Prepared by the US Government, March 2009, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.cia.gov/resources/csi/static/Tradecraft-Primer-apr09.pdf (data dostępu: 11.03.2025).
- Abelson D., *Do Think tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes*, Montreal 2002.
- Aleksandrowicz T., *Forecasting Threats to State Security in Theory and in Practice. Toolbox for the Analyst*, „Internal Security” 2023, Vol. 15, No. 1.
- Bąkowski T., Szlachetko J., *Zagadnienie think tanków w ujęciu interdyscyplinarnym*, Gdańsk 2012.
- Buzan B., Wæver O., de Wilde J., *Security. A New Framework for Analysis*, London 1998.
- Doradztwo w Polityce Zagranicznej RFN – Inspiracje dla Polski*, red. K. Pełczyńska-Nałęcz, Warszawa 2008.
- Haas P., *Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination*, „International Organization” 1992, vol. 46, no. 1.
- Herman P., Łabuz P., Safjański T., *Wywiad i analityka w biznesie. Prawne i praktyczne aspekty biznesowej analizy wywiadowczej*, Warszawa 2023.
- Hess A., *Polskie think tanki jako społeczni aktorzy dyskursu politycznego*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2013, nr 37.
- Kaczmarek T., *Kto kieruje globalizacją. Think tanki – kuźnie nowych idei*, Warszawa 2011.
- Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T., *Analiza informacji. Teoria i praktyka*, Warszawa 2012.
- McGann J.G., *2020 Global Go To Think tank Index Report*, https://repository.upenn.edu/think_tanks/18 (data dostępu: 11.03.2025).
- McGann J.G., Johnson E.C., *Comparative Think tanks, Politics and Public Policy*, Northampton 2005.
- McGann J.G., *The Fifth Estate: Think tanks, Public Policy, and Governance*, Washington 2016.
- McGann J.G., *Think tanks and Policy Advice in the US*, New York 2007.
- Medvetz T., *Think tanks in America*, Chicago–London 2012.
- Nitszke A., Ślufińska M., *Wpływ ośrodków eksperckich na kształtowanie polityki bezpieczeństwa w Polsce*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 2.

- Noordegraaf M., *The making of professional public leaders*, [w:] *Leadership in the public sector. Promises and Pitfalls*, red. Ch. Teelken, E. Ferlie, M. Dent, London and New York 2012.
- Nowak E., *Ustanawianie agendy politycznej (policy agenda setting) jako nurt badań politologicznych*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” 2014, vol. 43.
- Oren I., *A Sociological Analysis of the Decline of American IR Theory*, „International Studies Review” 2016, vol. 18, no 4.
- Pawłuszko T., *Le discours sur la sécurité en Pologne*, „Conflits: Revue de Géopolitique”, no. 51, Mai 2024, www.revueconflits.com/le-discours-sur-la-securite-en-pologne/ (data dostępu: 11.03.2025).
- Pawłuszko T., *The conflict between Russia and Ukraine: The causes of the war, security studies and the formation of an epistemic community in Poland*, „Security: Theory and Practice” 2023, no. 3.
- Research Methods in Critical Security Studies. An Introduction*, red. M.B.Salter, C. Mutlu, London & New York 2013.
- Rich A., *Think tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*, Cambridge 2004.
- Sajduk B., *Teoretyczne przesłanki wykorzystania ustrukturyzowanych technik analizy informacji w procesie analizy politycznej*, „Politeja” 2022, nr 2.
- Stemplowski R., *Światosystem w analityce politycznej. Z odniesieniami do teorii politycznej i filozofii oraz sztucznej inteligencji*, t. 1 i 2, Warszawa 2024.
- Stemplowski R., *Wprowadzenie do analizy polskiej polityki zagranicznej*, Warszawa 2021.
- Sus M., *Doradztwo w polityce zagranicznej Polski i Niemiec. Inspiracje dla Polski na przykładzie wybranych ośrodków eksperckich*, Wrocław 2011.
- Wæver O., *Politics, security, theory*, „Security dialogue” 2011, no 4-5.
- Wæver O., *Securitization and Desecuritization*, [w:] *On Security*, red. R.D. Lipschutz, New York 1995.
- Wilczyński P.L., *Problematyka bezpieczeństwa we współczesnym dyskursie eksperckim w Polsce*, „Przegląd Geopolityczny” 2017, nr 21.
- Zajączkowski W., *Rozumieć politykę międzynarodową. Metody analizy źródeł otwartych*, Warszawa 2025.
- Zajączkowski W., *Zrozumieć innych. Metoda analityczna w polityce zagranicznej*, Warszawa 2011.
- Zbieranek P., *Polski model organizacji typu think tank*, Warszawa 2011.
- Ziętara W., *Istota think tanks*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska. Sectio: K” 2009, vol. XVI, nr 1.
- Ziętara W., *Think tanki w Europie środkowej i wschodniej*, Lublin 2021.
- Ziętara W., *Think tanks: na przykładzie USA i Polski*, Lublin 2010.
- Zybała A., *Polski umysł na rozdrożu. Wokół kultury umysłowej w Polsce. W poszukiwaniu źródeł niepowodzeń części naszych działań publicznych*, Warszawa 2016.